

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на

СИЛВИЯ БАСЕВА

на тема:

„АРХИТЕКТУРНИЯТ ПЕЙЗАЖ В БЪЛГАРСКАТА ЖИВОПИС**(60-ТЕ – 80-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК)**

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”

от

проф. д. изк. Чавдар Попов

Дисертационният труд на Силвия Басева на тема: „Архитектурният пейзаж в българската живопис (60-те – 80-те години на ХХ век)” се състои от увод, три глави, заключение и библиография в обем от 273 страници. Той е посветен на една тема, която в подобен мащаб и с подобна формулировка не е разработвана като самостоятелна задача в съвременното българско изкуствознание.

Още в увода авторката ясно и категорично очертава контурите на предметната област, която ѝ предстои да изследва. Тя отбелязва и разяснява различните термини (градски, урбанистичен, селски и т.н.), които маркират аспектите и спецификите на своеобразния „субжанр”, какъвто е архитектурният пейзаж. По-особено място заема индустриалният пейзаж, но с уговорките, които дисертантката прави можем да приемем неговото включване в обсега на анализирания материал.

Очевидно е, че в случая става дума за отграничаване на предмета на изследването по линия на тематичните компоненти и на доминиращите мотиви, които характеризират една или друга страна от пейзажната продукция на нашите художници през разглеждания период. В хода на самото изложение по-нататък става ясно, че Силвия Басева се стреми да премине отвъд ограниченията на сюжетно-тематичните параметри и да разгледа индустриалния пейзаж като продукт на комплексни социални, политически, психологически, естетически и чисто художествени фактори. Ето защо,

впрочем, тя сама заявява, че използваната от нея методология представлява определено взаимодействие на няколко взаимосвързани подхода – формален, иконографски, културно-исторически анализ. При все това съвсем естествено, като имаме пред вид нейната подготовка и спецификата на професионалните ѝ занимания, авторката акцентира върху особеностите на стила и на пластиката.

Целите, задачите и предметът (обектът) на изследване също се заявяват още в увода. Те биха могли да бъдат формулирани още по-отчетливо и още по-категорично, тъй като се „размиват” донякъде в други аспекти, засегнати в началото. Авторката откровено споделя с читателя своите затруднения при селекцията на авторите и на творбите, които влизат в нейното ползрение при написването на дисертационния труд. Действително, при наличието на такова голямо количество конкретни примери, които извън другото не винаги и не всякога функционират, така да се каже, в „чист вид” (с други думи налице са множество „кръстоски” между пейзажа и други жанрове от рода на фигурална композиция, натюрморт и т.н.) този проблем се очертава като значителен и твърде труден за решаване. На всичко отгоре образно-предметния репертоар на визираната художествена продукция се разнообразява допълнително в твърде широк диапазон както от отчетените тематични насоки (от манастирите до индустриалните обекти!), така и от факта, че дисертантката, съвсем резонно, включва не само архитектурни обекти от България, но също така и от чужди страни, разработвани от български художници.

Избързвайки напред следва да отбележим, че тя се е справила успешно с неговото решаване като е съставила една добре балансирана обща картина, в която присъстват предимно най-типичните и най-значимите автори, представени с някои от най-характерните си творби и то в онези пропорции и съотношения, които адекватно съответстват на целите и задачите на труда. Казаното не изключва, Впрочем, наличието и на някои интересни „открития”, които Силвия Басева е направило в хода на своето обхватно проучване.

Общата структура на дисертацията се свежда до хронологично композирани глави, в които архитектурният пейзаж в разнообразните му варианти и аспекти се проследява от времената на неговия генезис (още през периода на националното Възраждане през XIX век) до края на 80-те години на XX век. Силвия Басева основателно е сметнала за необходимо да потърси корените на субжанра, да установи

основните етапи и тенденции на неговата историческа еволюция като акцентира всеки път на своеобразието на съответния етап и на специфичните особености както по отношение на социално-политическите и историческите условия, така и от гледна точка на тематичните, сюжетните и стиловите характеристики. Струва ми се обаче, че независимо от справедливостта на подобен подход, тя отделя твърде голямо място на периода, които предшества 60-те – 80-те години на XX век. Ако си направим труда да съпоставим чисто количествено страниците от първа глава, от една страна, и от втора и трета глава, от друга, ще установим, че съотношението е съответно 79 към 156 страници. Това е твърде много, като знаем, че темата все пак е свързана единствено с периода от 60-те – 80-те години и че именно тук се предполага да бъде поставен основният акцент.

Едно от най-ценните качества на дисертацията е обстоятелството, че Силвия Басева, бидейки художничка, е обвързана със своята тема не само от гледна точка на аналитичното проучване, но и, така да се каже, чисто емоционално, като имаме пред вид нейните собствени предпочитания в изкуството на живописата. Това придава един донякъде личностен характер на труда. Можем ясно да установим, че в хода на своето изследване, наред с известните имена и творби, тя е успяла да открие, да подреди и да систематизира също така и голям брой по-малко известни или слабо познати автори. Именно в събирателството, в групирането по отделни типологични общности и в систематизирането на материала виждам едни от основните достойнства и приноси на труда.

Съвсем логично, в унисон с възприетата в нашето изкуствознание периодизация на българската живопис, изследването проследява последователно втората половина на XIX век, края на века, началото на XX век, 20-те, 30-те, 40-те години. Материалът, включен в първа глава, както стана ясно, обхваща периода, който предшества собствено централния етап, свързан с 60-те – 80-те години. И тук, както впрочем и до края на своето изследване, Силвия Басева се стреми да прилага на практика заявеното в увода съчетание и комбинация на трите основни подхода (формален, иконографски и културно-исторически) като варира съотношенията и пропорциите между тези подходи в зависимост от спецификата на съответното десетилетие, което разглежда. Трябва да отбележим, че тя познава много добре литературата по въпроса, умело използва и вътъкава в своя текст анализи и оценки на предшестващи автори и дава простор на собствени преценки и формулировки, които държат сметка както за основните

изобразителни мотиви, така и за стиловите и пластическите особености на картините. Нейните наблюдения се особено ценни именно от гледна точка на художническия ѝ поглед, който умее да отбележи и да изяви такива характеристики на творбата, които обикновено остават скрити при по-обобщаващи изследвания.

По същество същото можем да кажем и за следващите две глави, които се занимават собствено със заявления в заглавието период. Съвсем правилно дисертантката се придържа към едно доста сложно постигнато единство в групирането на разглежданите автори и произведения, което се състои от хронология, сюжетно-тематични показатели, формални белези и особености на творческия процес и на натюрела на съответните типове художнически нагласи. Както става ясно, подобен подход е свързан с редица практически трудности, но за чест на авторката трябва да кажем, че тя се е справила много успешно с решаването на основните задачи, поставени в началото на текста.

По този начин макромасщабът на генералните периодизационни фрагменти се съчетава умело и убедително с микромасшаба на индивидуалните, персоналните изяви. В резултат читателят получава една богата панорама от изяви на архитектурния пейзаж, която свидетелства точно и обективно за общата проблематика на нашата живопис през втората половина на миналото столетие. Така, в един на пръв поглед малък сегмент от общата художествена продукция на нашите живописци се оглеждат най-съществените и най-важни проблеми на изобразителните изкуства в България в ерата на „късния социализъм”.

Както вече беше споменато, Силвия Басева умее да съчетае, условно казано, телескопа с микроскопа като добре пропорционира основните насоки и тенденции, характерни за българската пейзажна живопис с отделните авторови характеристики и най-важното с конкретните анализи на примерите, които тя привлича в подкрепа на своите основни тези. В този смисъл отделните микроанализи се вписват логично и последователно в общата структура на втора и трета глави на труда.

Заключението на дисертацията има характер по-скоро на определен отчет на извършеното и би могло да бъде по-ясно и по-категорично ориентирано към очертаване на равносметката, към формулиране на обобщенията и изводите от анализите. Отбелязаната особеност, струва ми се, е характерна поначало за редица докторати в последно време.

Авторефератът е написан съгласно изискванията и отразява адекватно както структурата, така и съдържанието на дисертационния труд, неговите основни проблеми и въпросите, които той съдържа.

В резултат на направения преглед на дисертационния труд на Силвия Басева можем спокойно да обобщим, че пред нас е една съдържателна разработка, в която за пръв път, както вече се каза, се поставя темата за индустриалния пейзаж в подобен времеви мащаб и в подобен фактологичен обхват. Извършената от дисертантката впечатляваща по обем и качество събирателска, систематизаторска и аналитична работа по обработването на един трудно обозрим материал и резултатите, които тя постига, ни дават основание да пледираме убедено, щото на нея по достойнство да бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“.

проф. д. изк Чавдар Попов